

Załącznik nr 3: Przykładowe opracowanie wywiadu

Imię i nazwisko rozmówcy: Jan Groński

Badacz: Józef Markiewicz

Operator: Józef Markiewicz

Sygnatura: HM/GN/E-89

Data nagrania: 12.08.2017

Miejsce nagrania: Warszawa

Czas i format nagrania: 01:36:00

Język nagrania: polski

Biogram rozmówcy:

Jan Groński urodził się w Warszawie w 1947 roku, mieszkał na Mokotowie, uczęszczał do szkoły Towarzystwa Przyjaciół Dzieci oraz szkoły podstawowej nr 34. Uczestniczył w obozach letnich organizowanych przez Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce. Ojciec Jana (Stefan Groński) pracował w Wywiadzie Cywilnym, umiera w tajemniczych okolicznościach w 1948 roku. W 1956 roku Jan wyjeżdża wraz z mamą do Australii, a w 1958 roku odwiedza rodzinę w Izraelu. Pomimo możliwości pozostania za granicą, odrzucają propozycje emigracji i wracają do Polski. Po maturze Jan Groński zdaje na Wydział Matematyki Uniwersytetu Warszawskiego. W 1968 roku jest na trzecim roku studiów. Bierze udział w wydarzeniach studenckich: zajmuje się drukowaniem ulotek, bierze udział w wiecach studenckich. Zostaje relegowany z uczelni. Matka traci posadę Dyrektora Biura Listów w Polskim Radiu. W maja 1968 roku matka Jana podejmuje decyzję o emigracji. Podczas spaceru po Alejach Ujazdowskich w Warszawie oświadcza: „Trzeba jechać”. Planują wyemigrować do Australii lub Stanów Zjednoczonych – tam gdzie mają krewnych. Przygotowują się do wyjazdu: Jan nosi na pocztę paczki z książkami, które wysyłane są do Australii. Wyjazd zaplanowany na początek sierpnia 1968 roku opóźnia się – granice są czasowo zamknięte ze względu na manewry wojsk Układu Warszawskiego zmierzających do Pragi. Jan Groński wraz z mamą opuszczają Warszawę pociągiem odjeżdżającym z Dworca Gdańskiego do Wiednia. Oficjalnie jadą do Izraela. Siedzący w pociągu Jan uczy się na pamięć numerów telefonicznych i adresów przyjaciół mamy, która obawia się skonfiskowania na granicy zawierającego je notesu. Po przekroczeniu granicy austriacka policja konfiskuje dokumenty podróży, bezpośrednio przekazując je do wiedeńskiego biura izraelskiej agencji Sochnut. W ten sposób żydowscy emigranci z Polski zmuszeni są do osobistego stawiennictwa w biurze agencji, gdzie namawiani są na przyjazd do Izraela. Przez cztery godziny przedstawiciele Sochnut próbują przekonać Jana, który odmawia, motywując przede wszystkim, obowiązkową służbą wojskową w Izraelu. W Wiedniu, oczekując na możliwość wyjazdu do Stanów Zjednoczonych, Jan spędza jedenaście miesięcy. Dzięki znajomości języków obcych otrzymuje dorywczą pracę w International Atomic Energy Agency oraz UNIDA. Podczas pobytu w Wiedniu Jan Groński obserwuje falę uchodźców z Czechosłowacji, „mieszkali nawet w budkach telefonicznych” – wspomina. 1 sierpnia 1969 roku przylatuje do USA. Zaczyna studiować na uniwersytecie w Illinois, gdzie otrzymuje stypendium. Grozi mu ponowne powołanie do wojska: tym razem na wojnę w Wietnamie. Służby unika z powodów zdrowotnych. Kończy studia i zakłada rodzinę. Kontynuuje karierę naukową: robi doktorat, pracuje w charakterze wykładowcy akademickiego w Cleveland. Pracuje w firmach informatycznych General Electrics, Xerox, Silikon Graphics, Hybryd Networks, Sysco Systems. Przez sześć lat mieszka w Szanghaju. Do Polski, pierwszy raz od czasu emigracji, przyjeżdża w 1988 roku.

Opis sytuacji rozmowy:

Rozmowa została zarejestrowana w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie. Wywiad został zrealizowany w trakcie wizyty Jana Grońskiego w Polsce, której głównym celem była organizacja wystawy dot. społeczności żydowskiej w Zduńskiej Woli.

Szczegółowy opis wątków nagrania:

1. Miejsce urodzenia rozmówcy; szkolna edukacja; wprowadzenie lekcji religii; 00:00:33
2. Udział rozmówcy w działalności TSKŻ; 00:03:00
3. Udział rozmówcy w ruchach studenckich 1968 roku na Wydziale Matematyki: drukowanie ulotek; ok. 00:04:00
4. Wpływ wydarzeń Marca 68 na sytuacje osobistą poszczególnych członków rodziny rozmówcy: zwolnienie matki z pracy, relegowanie rozmówcy z uczelni; 00:05:00
5. Podjęcie decyzji o emigracji; 00:06:00
6. Zrzeczenie się obywatelstwa polskiego – wizyta w pałacu Mostowskich; 00:07:30
7. Praktyczne przygotowania do wyjazdu: pakowanie, nauka na pamięć numerów telefonicznych i adresów; 00:09:40
8. Odebranie dokumentów podróży przez policję austriacką i przekazanie przedstawicielom Sochnut w Wiedniu; zainteresowanie rozmówcą przedstawicieli Sochnutu; 00:11:00
9. Pobyt w Wiedniu: wizyta w przedstawicielstwie HIAS, podjęcie dorywczej pracy w Atomic Energy International Agency oraz UNIDA; 00:13:00
10. Emigranci czescy w Wiedniu; 00:15:30
11. Otrzymanie przez rozmówcę wizy uchodźcy politycznego do USA oraz przyjęcia na uniwersytet w Illinois; 00:17:30
12. Niebezpieczeństwo powołania rozmówcy do wojska amerykańskiego i wysłania na wojnę w Wietnamie; 00:19:00
13. Przyczyny zachowania przez rozmówcę dokumentu podróży; 00:22:00
14. Emocjonalny i osobisty bilans emigracji – refleksja rozmówcy; 00:25:00
15. Pierwszy przyjazd rozmówcy do Polski od momentu emigracji w 1988 roku; 00:28:00
16. Świadomość polityczna rozmówcy w 1968 roku; 00:29:50
17. Poczucie odrębności i doświadczenia polskiego antysemityzmu przez rozmówcę w wieku dziecięcym, w okresie studenckim (studium przysposobienia obronnego); 00:33:00
18. Wspomnienia rozmówcy z obozu wojskowego w Gołdapi; 00:36:00
19. Okoliczności zwolnienia matki rozmówcy ze stanowiska Dyrektora Biura Listów Polskiego Radia; 00:37:00
20. Losy rodziców rozmówcy: miejsce zamieszkania przed wojną, ewakuacja w ZSRR w Taszkencie, zmiana imienia i nazwiska ojca rozmówcy ze Szlomo Gefnera na Stefana Grońskiego, zajęcie rodziców rozmówcy w okresie powojennym, śmierć ojca w 1948 roku; 00:40:00
21. Odwiedziny cici rozmówcy w 1956 roku: propozycja pozostania w Australii; wizyta w Izraelu e 1958 roku; 00:50:00
22. Aklimatyzacja matki rozmówcy w USA. Zatrudnienie matki rozmówcy w Nowym Jorku; przyjazd do Polski; krytyczny stosunek matki do kościoła Katolickiego; 00:54:00
23. Przyczyny nie podejmowania starań o odzyskanie polskiego obywatelstwa przez rozmówcę; 00:58:00
24. Kontakt z językiem polskim na emigracji – znaczenie języka polskiego dla rozmówcy „W domu mojego pradziadka mówiło się po polsku”; 01:00:00
25. Aklimatyzacja rozmówcy w Stanach Zjednoczonych; 01:01:00
26. Rozważania rozmówcy nad relacjami pomiędzy obywatelstwem i narodowością „Amerykanin, Żyd z Polski – moja mama zawsze mówiła, że ona jest polską Żydówką”; 01:03:00
27. Zaangażowanie rozmówcy w przywracanie pamięci o społeczności żydowskiej Zduńskiej Woli; 01:05:00
28. Rozwój kariery zawodowej w rozmówcy w USA: studia matematyczne na Uniwersytecie w Illinois, doktorat, posada wykładowcy matematyki Cleveland; praca informatyka w firmach General Electrics, Xerox, Silicon Graphics, Hybryd Networks, Sysco Systems; sześćoletnia delegacja w Szanghaju; 01:07:00
29. Kontakty dzieci rozmówcy z Polską; 01:08:00
30. „Likwidacja” mieszkania rozmówcy na warszawskim Mokotowie; 01:10:00
31. Przedmioty codziennego użytku zabrane na emigrację, wysyłanie książek do krewnej w Australii; 01:11:00
32. Reakcje na wojnę sześciodniową: „Nasi Żydzi pobili waszych Arabów”; 01:14:00
33. Polacy, którzy wyjeżdżają wraz emigrantami marcowymi do Szwecji; 01:16:00

34. Świadomość najbliższego otoczenia planów emigracyjnych rozmówcy; 01:20:00
35. Pożegnania na Dworcu Gdańskim; podróż pociągiem do Wiednia; 01:23:00
36. Stosunek środowisk emigracyjnych do Polski i Polaków – refleksja rozmówcy: „My, Żydzi polscy, powinniśmy wspierać tych, którzy nas wspierają. Należy, oczywiście walczyć z antysemityzmem, ale nie można wszystkich Polaków wrzucać do jednego kubła. To jest dla mnie bardzo ważne”; 01:25:00
37. Współczesne znaczenie Marca – rozważania rozmówcy; 01:26:00

Słowa kluczowe:

Emigracja Marca 1968 roku, Warszawa, Mokotów, emigracja, Wiedeń, USA, Praska Wiosna, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce, Sochnut, HIAS